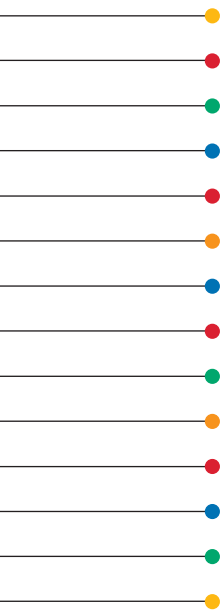

Két nem = egy igen
FOTÓALBUM

Két nem = egy igen

FOTÓALBUM

Debreceni Egyetem Szociológia
és Szociálpolitika Tanszék
Debrecen, 2008

Kedves Olvasó!

Mindennapi életünkben egyre jelentősebb szerepet töltenek be a képek, a vizuális kultúra. Képek formálják a világra vonatkozó véleményünket, képekkel fejezzük ki érzéseinket, gondolatainkat. Különösen így van ez a tizenévesek körében: életük legfontosabb eseményeit mobillal készült fotókon rögzítik, MMS-sel mutatják meg barátaiknak a számukra fontos személyeket, dolgokat, képregényeket olvasnak, DVD-t néznek, tucatjával fogyasztják a videoclipeket. Mindezt tapasztalva, sokan a nyomtatott könyvek világának, mint a gondolatok világának a végéről beszélnek.

Mi hiszünk a képek erejében! Hiszünk abban, hogy az életből ellesett pillanatok is formálhatják gondolkodásunkat, személyiségünket. Ezek az emlékképek, „belső fotók” sokszor fontos üzeneteket hordoznak, s egész életen át elkísérnek bennünket. Ennek tudatában szerkesztettük fotóalbumunkat, melyben a képek segítségével életünk során természetesnek tűnő viselkedési formákat állítottunk görbe tükörbe, azzal a céllal, hogy az olvasót elgondolkoztassuk: a képen látottak valóban magától értetődőek-e? Ez a természetes? A sztereotípiák megfordításával, kifigurázásával, a tagadás tagadásával szerettük volna gondolkodásra serkenteni a **nem = egy igen** című képeskönyvünk nézőit, olvasóit.

A születéstől a kisgyerekkoron át, a felnőtté válásig, a családon belüli szerepek kialakulásáig, a munkahelyi karrierig számos területen próbáltuk megragadni a képek témájával szolgáló – többnyire – „különleges” helyzeteket, amelyek lehet, hogy nagyon is természetesek, csak nekünk a környezetünk más kódot alakított ki a fejünkben

a látottak megfejtéséhez, értelmezéséhez, s ezért első látásra talán furcsának tűnnek. „Fordított világunk” középpontjába a nőkre és férfiakra vonatkozó sztereotípiákat állítottuk azzal a céllal, hogy felhívjuk a figyelmet arra, mennyire másként élünk nőként és férfiként egy olyan világban, amely a nemek közötti társadalmi egyenlőséget hirdeti. Rávilágítunk azokra a helyzetekre, melyek a különbözőségből egyenlőtlenséget teremtenek, nőket és férfiakat arra ösztönöznek, hogy akaratuktól függetlenül előre meghatározott gondolkodási modelleket kövessenek, s életpályákat teljesítsenek.

A fényképek néha leegyszerűsített, vagy sarkított helyzeteket mutatnak. Ennek célja nem az, hogy elhitessük: a világ így működik. Sokkal inkább azt a felületességet szerettük volna láttatni, amely óhatatlanul végigkíséri az előítéletek kulturális meggyökeresedését. A szemlélő tapasztalatainak függvényében természetesen mindegyik képnek többféle értelmezése lehetséges. Nincsenek is véglegesen, végletesen helyes válaszok a képeken bemutatott helyzetek értelmezésekor. Vannak viszont kérdések, melyek azt a célt szolgálják, hogy a látottakon elgondolkodjunk, arról beszéljünk, azzal kapcsolatban gondolatokat cseréljünk.

Minél több kérdés megfogalmazására indítanak a képek, annál jobban dolgoztunk. Valójában ez a célja ennek az albumnak: vitát nyitni a mindennapi jelenségekről, megragadni a pillanatot, amikor a múltból magunkkal hozott sztereotípiák életünk szerves részévé válik, megvizsgálni a sztereotípiák kialakulásának okát, s következményeit.

Az album készítőjének nevében köszöntjük az olvasót!

*Czibere Ibolya, Csoba Judit
szerkesztők*

*„Hja, a szokás!
Senki sem hajíthatja ki
az ablakon keresztül –
ki kell kísérni a lépcsőházba,
s azután fokongként
lecsalogatni.”*

(Mark Twain)

*„Az emberek egyenlőknek születnek.
De másnap már nem azok többé.”*

(Jules Renard)

A természet adta különbséget a társadalom változtatja egyenlőtlenséggé. Világszerte rengeteg szólás, közmondás fejezi ki azt, hogy leányt szülni kevésbé méltányolandó, mint fiút.

*„Köszönöm, istenem, hogy nem nőnek teremtettél”
(héber ima)*

*„Amikor leány születik, még a háztetők is sírnak.”
(bolgár közmondás)*

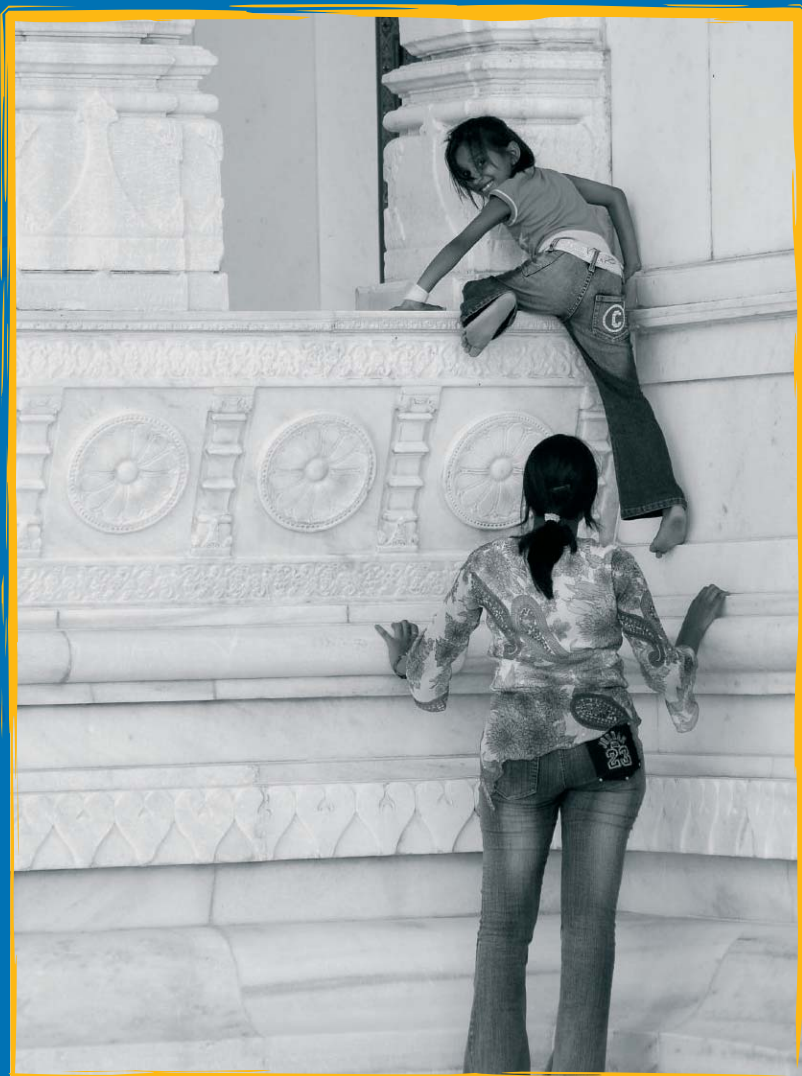

„Mielőtt valakiről ítéletet mondasz, sétálj néhány kilométert a cipőjében”

(Frieda Norris)

„Már a gyermekleányokat úgy öltöztetjük, hogy a ruha díszességével testük mozgékonyágát gátoljuk és idő előtti nemi öntudatot nevelünk beléjük. (...) Hogy már a gyermekleány öltözéke sajtószzerű modort és viselkedést igényel, csupán azért, mert viselője leány, – mely tény ebben a korban egyébként nem foglalkoztatná gondolatait, – olyan mesterséges nemi megkülönböztetés, amely végtelenül egészségtelen eredményeket von maga után.”

(Perkins Gilman)

„Életünkben leginkább arra van szükségünk, hogy legyen valaki, aki rábír, hogy megtegyük, amire képesek vagyunk.”

(Ralph Waldo Emerson)

„Az a tény, hogy a konvenciók mindig virágoznak valamilyen formában, azt bizonyítja, hogy az emberek elsöprő többsége nem a saját útját, hanem a konvenciót választja ...”

(Carl Gustav Jung)

A konvenciókat a nevelés során főként a szülők és nevelők közvetítik. Ennek eredményeként a fiúk megtanulják, hogy ők okosak és értelmesek, még ha néha a viselkedésükkel baj is van, a lányokkal pedig a környezet elfogadtatja, hogy bár ők nem olyan okosak, mint a fiúk, de jó magaviseletükkel csökkenthetik hátrányukat.

A közvetített társadalmi szerepek erőszakossága mindkét nemet akadályozza a szabad személyiségformálódásban.

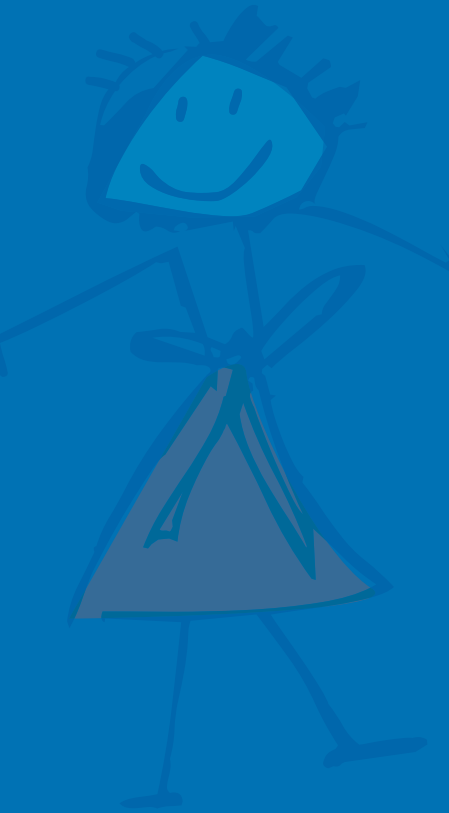

*„Ha a nők depressziósak, esznek vagy
elmennek vásárolni. Ha a férfiak depressziósak,
megtámadnak egy másik országot.”*

(Elaine Boosler)

„Kezdetől fogva arra buzdítjuk a gyermekeket,
hogy a nemüknek tulajdonított érzéseket tettekben
nyilvánítsák. Ha fiaink verekednek, ordítóznak
és dobálódznak, büszkén mondjuk: „igazi fiúk!”

(Perkins Gilman)

„A lányok bonyolultak. A hozzájuk járó használati utasítás 800 oldal, amiből legalább négy fejezet hiányzik, rosszul van fordítva, és alig érthető.”

(Hugh Laurie)

A hagyományos felfogás szerint a „normális” nő az, aki megfelel az átlagnak, egy olyan szerep-együttesnek, amit a társadalom aktuálisan a nőtől elvár. Tudjuk azonban, hogy nő és nő között óriási különbségek vannak. Jung szerint minden férfinak van női és minden nőnek van férfi oldala is. A felnőtté válás legnagyobb feladata: „kikeverni” az arányokat.

„Minden gyerek zseninek születik, de hogy azzá lesz-e, az függ a körülményektől is.”

(Polgár László)

„A leányok tudásszomjának kielégítésével csinján kell bánni, mert az veszélyes is lehet. Ha a nevelő nem ügyel, 'különösen gyorsan kifejlődhet (...) a tudományosság iránt való céltalan epekedés'. Egyébként is felesleges a leányokat elvont ismeretekkel fárasztani, hiszen azok nem járulnak hozzá az 'otthon iránti szeretet és házias viselkedés tökéletesbítéséhez'”

(Pukánszky Béla gyűjtése 1895-ből)

„Adjatok nekem egy tucat egészséges, ép gyermeket s az általam megjelölt környezetet felnevelésükre, s garantálom, hogy bármelyiket véletlenszerűen kiválasztva olyan szakembert nevelek belőle, amelyet csak akartok – orvost, ügyvédet, művészt, kereskedőt, főnököt, s akár koldust vagy tolvajt is, függetlenül elődei tehetségétől, hajlamaitól, képességeitől, foglalkozásától, s fajától!”

(John Broadus Watson)

*„Tudjuk, hogy minden nevelés csak úgy ér valamit,
ha az életre vonatkozik. Neveljünk az életnek!
Képezzünk házi nőket és anyákat!”*

(Pukánszky Béla gyűjtése 1881-ből)

„A férfiak nem akarják megváltoztatni a kialakult helyzetet, mert az jó nekik. A férjek nem keresik a házasságon belüli egyenlőséget, ahogy a főnökök sem lobbiznak az alkalmazottak fizetésemeléséért, az orvosok sem akarnak nővérek lenni, és a méhkirálynők sem szorgalmazzák a munkások sztrájkját. Semelyik más társadalmi szerkezetben nem elképzelhető, hogy a hatalom birtokosai változást óhajtanának. Miért lenne ez másképp a házasságban?”

(Susan Maushart)

*„A munka meg fog várni, amíg megmutatod
a szívárványt a gyerekeknek, de a szívárvány
nem vár addig, amíg végzel a munkával.”*

(Patricia Clafford)

A legtöbb társadalomban az apák nem „anyáskodnak” annyit, mint az anyák. Így a nőknek – különösen a gyermekkor mindent eldöntő első éveiben – jóval nagyobb hatásuk van gyermekeik jövőbeni viselkedésére, mint a férfiaknak. Kultúránkban nagyon erős az „anyaság-ideológia”, mely szerint egy anyának állandó és kizárólagos jelleggel gyermekei rendelkezésére kell állnia. Ez a nézet elrettenti az apákat, hogy nagyobb szerepet vállaljanak gyermekeik nevelésében. A gyermekgondozási támogatást igénybe vevők száma Magyarországon több mint 250 ezer fő, ebből alig 11 ezer fő férfi.

*Amikor egy férfi grillsütésre szánja el magát,
a következő eseménysorozat indul el:*

1. A férfi előveszi a kerti grillt és a faszenet.
2. A nő letakarítja a grillrácsot.
3. A nő lemegy a zöldségeshez.
4. A nő lemegy a henteshez.
5. A nő előkészíti a salátát és a zöldségeket.
6. A nő előkészíti a húst a sütéshez.
7. A nő egy tálcára készíti a fűszernövényeket a szükséges eszközökkel.
8. A nő kiviszi a lesikált grillt és a tálcat a férfinak, aki elterülve sört iszik.
9. A férfi elhelyezi a hússzeleteket a grillen.
10. A nő bemegy és megterít.
11. A nő elkészíti a zöldségeket.
12. A nő kimegy, hogy szóljon a férfinak, hogy a hús épp odaég.
13. A férfi leveszi az odaégett húst, és átadja a nőnek.
14. A nő tálal.
15. A férfi italt tölt.
16. A nő leszedi az asztalt.
17. A nő elmosogat és rendberakja a konyhát.
18. A férfi otthagyja a grillt, mert még van rajta némi parázs.
19. A férfi megkérdezi a nőtől, hogy örül-e, hogy ma nem neki kellett főznie.
20. És bizonytalan arcát látva megállapítja, hogy a nők soha nem elégedettek.

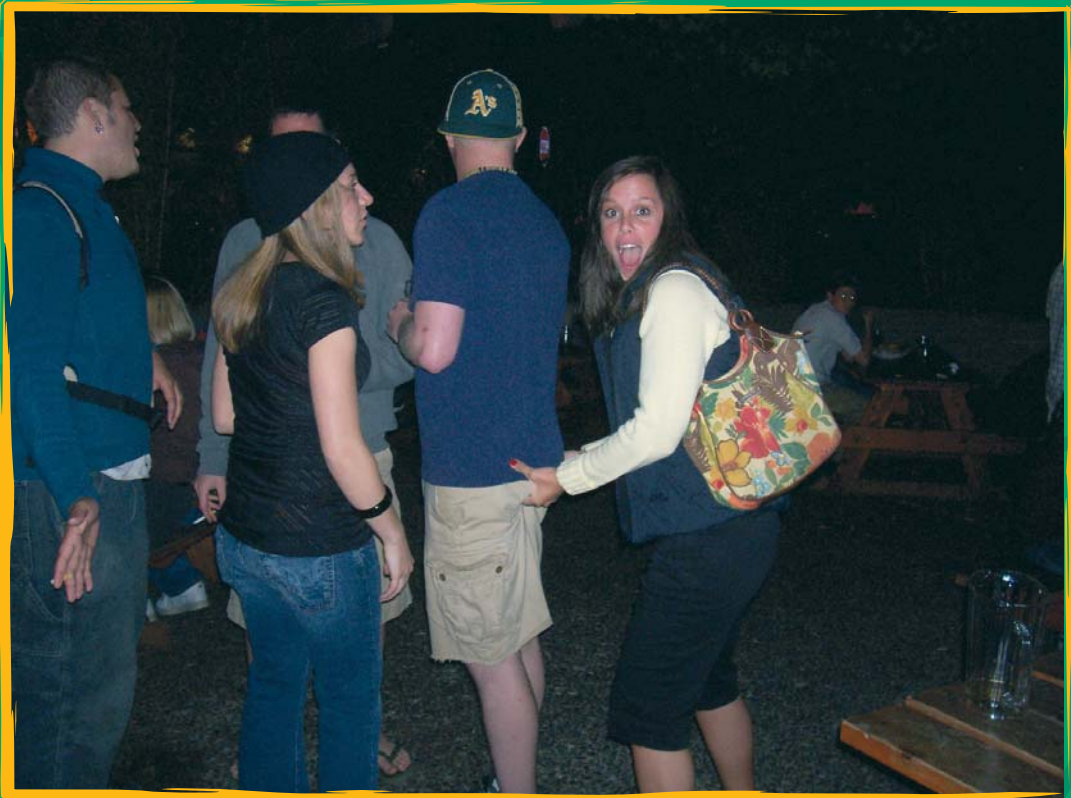

„A nő igazi gondja az, hogy a házasság közös vállalkozás. A férfi pedig csak egy önkéntes.”

(Susan Maushart)

A férfiak és nők általában egyetértenek abban, hogy közös teherviselésen alapuló kapcsolatot akarnak kiépíteni. Még azzal is szembeszállnak, hogy a hagyományos nemi szerepek szerint fogják végezni a munkát, vagyis mindenki azt végzi el a házasságban, amihez ért. De a nő lelkesedésében, s hogy bizonyítsa, mindent meg tud csinálni, meg is csinál mindent. Fát aprít, kicseréli a pelenkát, becsavarja az új égőt, tankolja a kocsit. S miután mindezen területeken sikerült képességeit igazolnia, már nem is tűnik olyan borzalmasnak a nemek szerinti munkamegosztás... A férj persze nem tiltakozik.

*„Az légy, aki vagy,
Érezd jól magad!”*

(Charlie)

„Fiúktól és lányoktól elvárjuk, hogy egymással szemben, különbözőképpen viselkedjenek. A tőlük megkívánt modort két szóval jellemezhetjük: a fiúnak azt mondjuk: „tedd ezt”, a leánynak azt mondjuk: „ne tedd”. (...) A fiú persze hamar megtanulja a hímnem fölényének tanát. Ő fiú és férfi lesz belőle, ebben rejlik az egész.”

(Perkins Gilman)

A serdülőkorban a nemekre jellemző viselkedésminták még inkább kifejeződnek és rögzülnek. A lányok csoportjaiban egyéni kapcsolatokon alapuló laza, kötetlen koalíciók alakulnak, nem törekszenek vezető szerepre. Látszólag gyakrabban veszekszenek, civódásaik azonban alkalmiak, s bár hamar eltörlik a mécses, éppoly hamar helyreáll a barátság is. Rivalizálni csak akkor kezdenek, ha egy fiú tűnik fel a látóhatáron.

„Gyermekkortól kezdve minden rendű és rangú nőt arra tanítottak, hogy uraival szemben társadalmi szerepe és kötelessége a minél tökéletesebb engedelmesség és szolgaság zúgolódás nélkül, míg végül legtöbbjük el is hitte e kötelességek létezését.”

(Bebel)

A társadalmi hierarchiakat nem elsősorban a domináns személyek elnyomó viselkedése, hanem az alárendelt személyek tiszteletteljes és alázatos magatartása tartja fenn.

„Csak egy kincsem van, a szabadság –
Vállalom a kalandját.
Csak megyek ide-oda, ahogy visz a világ –
Nem túrom a kalitkát.”
(No Thanx)

*„Senki sem nyert még versenyt,
aki nem nevezett be.”*

(Arnold Bennett)

*„A férfi csontjai, izmai kemény munkára hivatott;
testének egész szerkezete szilárd, mint a tengeri hajó,
amely arra hivatott, hogy a világtenger viharjaival
küzdjön; összehasonlítva a könnyű, csinos folyami
sajkával, amely békés
vizeket szeldel át.”*

(Pukánszky Béla gyűjtése 1881-ből)

„Ó, ti szülők! Ne korlátozzátok leányaitok nevelését arra, ami e nevelésnek csupán felszínes díszítőeleme, és ne tagadjátok meg a jó modor finomságait fiaitoktól... Hagyjátok, hogy gyermekeitek együtt nőjenek föl, engedjétek, hogy tanulmányaik és szórakozásaik közösek legyenek!”

(Pukánszky Béla)

Anya: – Miért szeret a barátnőd?

Fiú: – Úgy gondolja, hogy jóképű, tehetséges, okos és jó táncos vagyok.

Anya: – És te mit szeretsz benne?

Fiú: – Úgy gondolja, hogy jóképű, tehetséges, okos és jó táncos vagyok.

(Anthony de Mello)

„A nő inkább csinos akar lenni, mint értelmes és okos, mivel a férfiak általában jobban látnak, mint ahogy gondolkodnak.”

(héber közmondás)

Az embereket általában a külsejük alapján ítélik meg. A belső jó tulajdonságokat gyakran mossák egybe a fizikai szépséggel, ezért a szép és vonzó emberek gyakran sikeresebbek, mint a kevésbé vonzóak. A közvélemény külön kategóriákként állítja szembe a nőket és a férfiakat, melyben a nőket a felszínesség, a múlandó csinosság, ékszerek, fűrtöcskék jellemzik. A férfiakat a mélységgel, megbízható tudással, az ésszel, kiválósággal azonosítják. Az elmúlt évtizedekben a hagyományos női és férfi szerepek átalakulóban vannak. Megjelenik a nagyvárosi, magára sokat adó férfi, aki a társadalmi elvárásoknak megfelelően, testével egyre nagyobb mértékben törődik.

„Nevetséges dolog elvállalni egy férfi munkáját azzal a felkiáltással, hogy azt egy nő is meg tudja csinálni. Csak azért vállald el, mert a Te munkád, és Te akarod megcsinálni.”

(Dorothy Leigh Sayers)

A nők kenyérkereső pályára lépése megállíthatatlan folyamatként haladt előre a XIX. század vége óta, s éles konfliktusokhoz vezetett a két nem között. Sokan úgy vélték, hogy vannak kifejezetten női munkakörök, amelyek jól illenek a női lélekhez. A férfiaknak fenntartott állásokra pályázó nők sokakban keltettek ellenérzéseket Európa-szerte.

„Nagypapa belihedett, barackot nyomott a fejünkre, és egyből kérdezte: mi leszek, ha nagy leszek. Mondtam: bűgőcsiga – mert marhára unalmas, hogy a felnőttek folyton ezt firtatják.”

(Vivyan Fable)

„Az irodákat takarító nőket takarítónőnek nevezik, míg a férfiakat – akik egy gépet maguk előtt tolva tisztítják az üzleteket – felületettechnikusnak, és így máris nagyobb fizetést lehet adni nekik.”

(Janecskó Kata)

„A nők és a férfiak különböző foglalkozási csoportokban, gazdasági ágazatokban és különböző beosztásokban dolgoznak. Alacsony az olyan típusú munkahelyek aránya, ahol a két nem azonos munkakört és azonos pozíciót tölt be. A feminizált foglalkozások általában alacsony jövedelemmel járnak, a munkakörülmények kedvezőtlenek, a fluktuáció nagy, az előrelépési lehetőség szűk. A munkaadó nem törekszik a dolgozó megtartására, nem fektet pénzt a munkahelyi képzésbe. Minél feljebb haladunk a hierarchikus létrán, annál kevesebb nőt találunk. Az egyébként nőtöbbségű munkakörökben is férfiak látják el a vezető feladatokat.”

(Belinszki Eszter)

*„...az ormokra nem hívják az embert,
oda fel kell kapaszkodni.”*

(Manet)

„Az asszony befejezetlen férfi, aki megállott a fejlődés útjának egy alacsonyabb lépcsőfokán. (...) Az asszony gyöngé akarató, ennél fogva képtelen a függetlenségre jellem vagy helyzet dolgában. Legjobb számára a csendes otthoni élet – itt a maga házi dolgában elsőrangú lehet, ha külső viszonylataiban a férfi kormányozza.”

(Arisztotelész: Az állam)

A demokrácia elengedhetetlen követelménye a női egyenjogúság, amely többek között a nők politikai szerepvállalását is magában foglalja. A rendszerváltás Magyarországon nem hozott lényeges változást a nők politikai hatalomban való részvételében – a női képviselők aránya a magyar parlamentben jelenleg is csupán 10 % körül mozog.

„Ha mindent megtennénk, amire képesek vagyunk, szó szerint saját magunkat is elkápráztatnánk.”

(Thomas Alva Edison)

„A konvenciók és hagyományok – legalábbis úgy gondolom – vakon, de biztosan az átlagemberek fennmaradását és a büszke, határozott, rendkívüli egyéniségek kipusztulását segítik elő.”

(Ford Madox Ford)

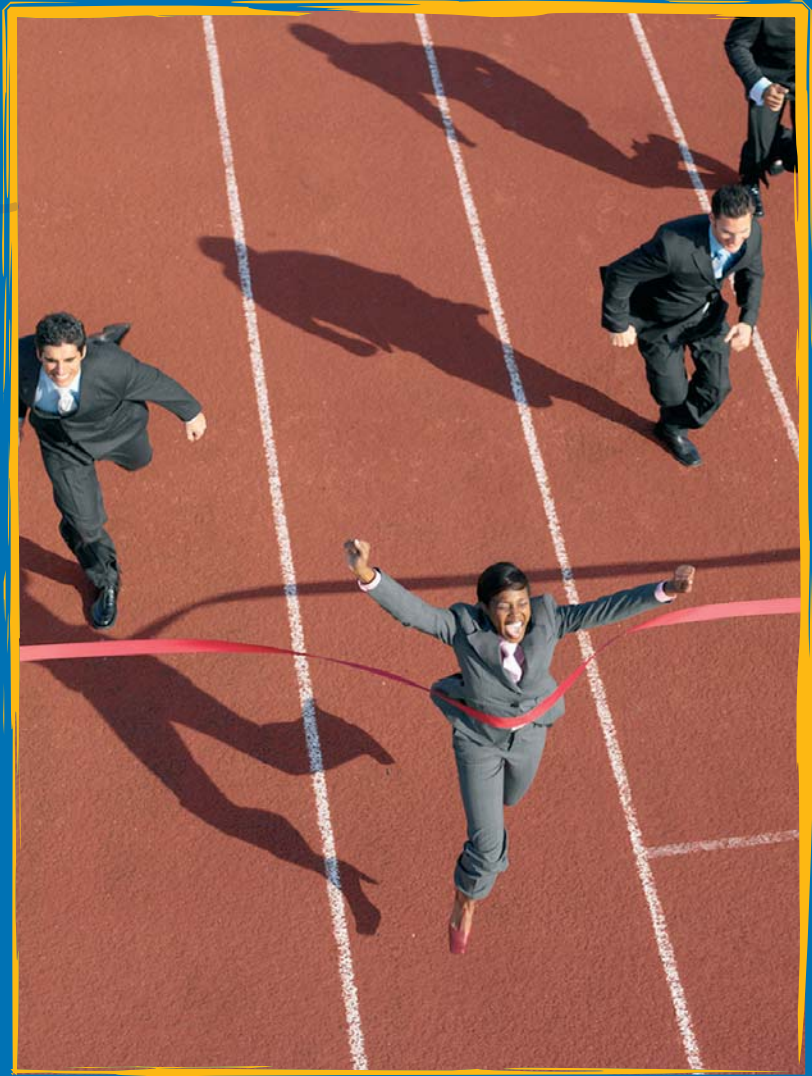
*„Tudni az igazságot nem ugyanaz,
mint tapasztalni az igazságot.”*

(Aldous Huxley)

„Oh, nem kételkedem azon, hogy vannak, kik képesek okmányokat másolni; de hogy igazgatói hivatalokra alkalmasak volnának, azt már – nem hiszem. A legtehetségesebb nőből is csak egy tökéletlen állami hivatalnok válhatik.”

(Harkányi Ede gyűjtése, 1905)

A szociológia által leírt üvegplafon-jelenség szerint a nők munkahelyi előmenetele a férfiakéval szemben eleve korlátozott. Csekély az arányuk a vezetők, főként a felsőszintű gazdasági vezetők között. Az üvegplafon-jelenséget sokan azzal magyarázzák, hogy a nők tulajdonságai – kedvesség, törődés, empátia – alkalmatlanná teszik őket a vezetői pozíciók betöltésére.

*„Nem azért nem merjük, mert nehéz,
hanem azért nehéz, mert nem merjük.”*

(Seneca)

A nőknek nincs kitaposott „karrier-ösvénye”. Egyfelől visszatartja őket a karrier-fogalom máig létező negatív mellékjelentése (karrierista), másfelől sok nő nincs hozzászokva, illetve nincs meg a bátorsága, támogatottsága ahhoz, hogy képességeit érvényesítse. A hegymászás példájával élve: amíg a legtöbb férfi kényelmes, „társadalmi felvonókon” jut fel a hegyre, addig a nőknek ezt az utat gyalog, terheikkel a hátukon kell megtenniük. A társadalmi szerepelvárások, a családi kötelezettségek további leküzdésre váró sziklafalakat jelentenek számukra a csúcsra vezető úton.

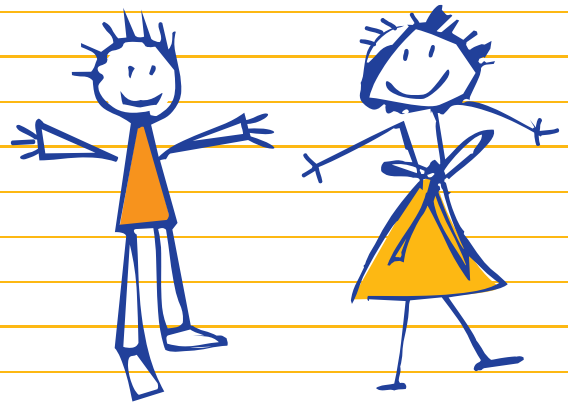

*„A legfontosabb, amit a győzelemből
megtanulhatunk, hogy képesek vagyunk rá.”*

(Dave Weinbaum)

The EQUAL Programme is funded by
the European Social Fund
and the Hungarian Government.
Az EQUAL Programot az Európai Szociális Alap
és a Magyar Kormány finanszírozza.

Készült az Inspirál (H-011) Equal program keretében

© Debreceni Egyetem Szociológia
és Szociálpolitika Tanszéke

Szerkesztette: Czibere Ibolya – Csoba Judit

Szakmai lektor: Papp Attila
Technikai szerkesztés: Ábrahám Katalin – Sipos Flórián
Képszerkesztés: Animex Kft.
Címlap, grafika: Horváth Valéria
Kiadja a Debreceni Egyetem Szociológia
és Szociálpolitika Tanszéke
Debrecen, 2008
<http://szocetanszek.unideb.hu>
Nyomás, kötés: Vider-Plusz Bt.
Felelős vezető: Lunczer Sándorné